

# GENEL ÖĞRETİM BİLGİSİ

Cavit Binbaşıoğlu

İLK VE ORTA DERECELİ OKUL ÖĞRETMENLERİ İÇİN  
ÖĞRETİMDE İLKE, YÖNTEM VE TEKNİKLER

**5. Basım**

Binbaşıoğlu  
Yayınevi

# Önsöz

---

Daha önce, öğretmen yetiştiren kurumlardaki «Genel Öğretim Bilgisi» alanına giren ve içerik bakımından az çok farklarla «Öğretim Metodu ve Uygulama» (İlkokullarda Öğretim: 1), «Orta Dereceli Okullarda Öğretim Bilgisi», «Orta Dereceli Okullarda Genel Öğretim Bilgisi» adları ile yayımlanan kitaplarımı geliştirip yeniden düzenleyerek «Genel Öğretim Bilgisi» adıyla yayımlıyorum. Kitap, aslında, her yeni baskıda az çok değişikliğe uğramıştı. Bu baskıda değişikliğin daha çok olduğunu söyleyebilirim. Bu amaçla en son çıkan yerli ve yabancı kaynaklara başvurulmuştur; fakat, kitabın yazılış tekniği ve özünde değişiklik yapılmamıştır.

Kitabın bu baskısının hazırlanmasında öğretmen yetiştiren çeşitli kuruluşlarda okutulan «Genel Öğretim Bilgisi» dersi programı göz önünde tutulmuştur. Bununla birlikte, aynı düzeydeki okulların programlarını da karşılayabilecek niteliktedir. Her okul, kendi programı ile ilgili bölüm ve konuları okutabilir.

Daha önceki baskılarda olduğu gibi, kitapta, her bir ünite, «Amaç», «Çalışma ve Araştırma Soruları», «Açıklamalar» ve «Tartışma Soruları» kısımlarına ayrılmıştır. Tartışma sorularının kimisi öğrencilere «ödev» olarak verilebilir. Burada en önemli kısım, «Çalışma ve Araştırma Soruları»dır. Bunlar, öğrencinin, konuyu kendi kendine öğrenmesine yardım edecek biçimde düzenlenmiştir. Bu sorular, yakından uzağa, kolaydan zora, somuttan soyuta gibi başlıca öğretim ilkelerine uygundur. Konu ile ilgili olarak, öğrencinin kendi yaşantılarına da başvurulmuştur. Bu nedenle, bu kitap, hem öğrencinin kendi kendine öğrenimine yardım edecek hem de sınıf öğretimi içinde rahatlıkla kullanılacaktır.

«Çalışma ve Araştırma Soruları», aynı zamanda, konunun ana çizgilerini oluşturmaktadır. Öğrenci, kendi yaşantılarına ve kaynak kitaplara başvurarak bu soruları «tam» yanıtlayabildiği zaman konusunu öğrenmiş olacaktır. Öğrenci, elbette ki, bu sorularla yetinmez; çalışırken hatırına gelen başka soruları da bunlara ekler. Bu sorulara, öğretim sırasında ortaya konacak olumlu yapıt için «çerçeve» gözü ile bakılabilir. Tıpkı, fennî kovandaki sunî petek gibi. Kaynakçadaki kitaplarla öğrencinin görüşüp konuşacağı kaynak kişiler, arının bal yapmasına yardım eden çiçek ve diğer doğa kaynakları gibi, öğrencinin olumlu eser çıkarmasına yarayan gereçlerdir. Böylece, öğrenci arı gibi çalışma alışkanlığı kazanacak, öğret-

men de bir arı yetiştiricisi gibi bu sırada ona yardım edecektir. Buna, sözcüğün tam anlamıyla, «öğretimde rehberlik» diyebiliriz.

Sınıftaki öğretim sırasında, öğrenciler, kimi zaman bu çalışma sorularına yanıt ararken çalışmayanları uyarmak, çalışanları uygun biçimde takdir etmek, yanlış anlaşılan kısımları açıklamak, kuşkusuz, öğretmen arkadaşlara düşmektedir.

Öğretim çalışmalarımızı, konuya göre, bireysel, küme ve sınıf çalışması biçiminde yapabiliriz. Bireysel ve küme çalışması, öğretimin uygulandığı asıl etkinliktir. Sınıf çalışması, bunların sonunda tartışma yöntemiyle yapılır ki, bu, öğretimin pekiştirilmesi ya da bir tür değerlendirilmedir. «Çalışma ve Araştırma Soruları» ile «Tartışma Soruları», bu sırada teker teker ele alınır ve tartışılır. Yanlış bilinen ya da öğrenilen kısımlar varsa düzeltilir. Öğrenciler bu yöneme alışık olmadıkları için, ilk zamanlarda pek verim alınmaz gibi görülebilir; fakat, bir süre sonra, endişe ortadan kalkar ve öğretim zevkli bir etkinlik haline gelir.

Öğrenciler, bireysel ve küme çalışmaları yaptıkları zaman, bunu, küçük bir kâğıda, kısa kısa ve madde madde not alarak yaparlar. Bu, kâğıdın yüzüne bakılınca, «fikir» anımsanacak gibi yapılır. Tartışma zamanında eksikler tamamlanır. Sonra, öğrenciler, bireysel olarak, belli bir plana göre, konuyu yeniden tertip ve düzene sokarlar. Bunda da kısa ve öz ilkesine uyulur. Kitabın metin kısmı, bu sırada öğrencilere yardım eder. Öğrenciler bu kısmı önceden okurlarsa, başka kaynaklara başvurmayabilirler. Bundan sakınılması gerekir. Kitaptaki metin, öğrencilere, çalışma ve araştırma sorularına buldukları yanıtları, kendi kendilerine denetlemelerine olanak sağlamak amacıyla konulmuştur. Bu çalışmaları öğrenciler evde kendi kendilerine de yapabilirler. Bu takdirde, sınıfta, öğretmenin gözetimi altında tartışma yöntemiyle hem «Çalışma ve Araştırma Soruları», hem de «Tartışma Soruları» nesnel bir biçimde yanıtlandırılır. Gerekli uygulamalar yapılır. Bu durumda bireysel ve küme çalışmaları sınıf dışında yapılmış olur.

Öğrencilerin öğretimde etkin olmaları fikri, artık herkesçe kabul edildiğinden, burada bunun üzerinde uzun uzun durmayı gereksiz bulunuyorum.

Kitap, bu basımda, yeniden gözden geçirilmiştir. Yeni örneklerle kitap biraz daha zenginleştirilmiştir. İlk basımda bulunup da sonradan çıkardığım «Öğretim Süreci ve Öğrenci» ile «İlk ve Orta Dereceli Okullar» üniteleri, öğretim programlarındaki değişiklikler üzerine, yeniden kitaba konmuştur. Bu arada «Sözlük» kısmı da yeniden kitaba eklenmiştir.

Ankara, 1. Mart, 1988  
Cavit BİNBAŞIOĞLU

# İçindekiler

<b>I — ÖĞRETİM BİLGİSİ VE ALANI</b> ... ..	1 — 38
1. Öğrenme, Öğretim ve Eğitim Süreçleri ... ..	1 — 32
Öğrenme Süreci ... ..	2 — 14
Öğrenme İlkeleri ... ..	5 — 14
Başlıca Öğrenme Yöntemleri ... ..	14 — 14
Öğretim Süreci ... ..	14 — 27
Öğretimin Öğeleri ... ..	15 — 19
Öğretimin Özellikleri ... ..	19 — 21
Öğretimi Etkileyen Etkenler ... ..	21 — 22
Başlıca Öğretim İlkeleri ... ..	22 — 25
Öğretim Yöntemleri ... ..	25 — 27
Eğitim Süreci ... ..	27 — 32
2. Genel Öğretim Bilgisinin Önemi ve Gelişmesi ... ..	32 — 35
3. Genel Öğretim Bilgisinin Amacı ve Alanı ... ..	35 — 38
4. Tartışma Soruları ... ..	38 — 38
<b>II — İLK VE ORTA DERECELİ OKULLAR</b> ... ..	39 — 53
1. Türk Milli Eğitim Sistemine Genel Bir Bakış ... ..	29 — 44
2. Okulların Eğitim Amaçlarını Etkileyen Etkenler ... ..	44 — 45
3. Bugünkü Orta Öğretim Kurumlarımız ... ..	45 — 48
4. Türkiye'de Orta Öğretimin Gelişmesi ... ..	48 — 53
<b>III — ÖĞRETİM SÜRECİ VE ÖĞRENCİ</b> ... ..	54 — 72
1. Öğrencinin Tanınması Zorunluğu ... ..	54 — 55
2. Rehberlikte Öğretmen Neler Yapabilir? ... ..	55 — 56
3. Okul Çocuklarında Görülen Rehberlik Sorunları ve Bunların Nedenleri ... ..	56 — 57
4. Çocuğun Büyümesi ve Gelişmesi ... ..	57 — 59
5. Öğrencileri Tanıma Teknikleri ... ..	59 — 60
6. Eğitimde Ya da Rehberlikte Çocuğun Durumu Nasıl İzlenir? ... ..	60 — 60
7. Öğretim İçin Öğrencilerimizi Nasıl Hazırlayabiliriz? ... ..	60 — 62
8. İlkokul Çağındaki Çocukların Psikolojik Özellikleri ve Öğretim Süreci ... ..	62 — 66
9. Orta Öğretim Çağındaki Öğrencilerin Psikolojik Özellikleri ve Öğretim Süreci ... ..	67 — 72
10. Tartışma Soruları ... ..	72 — 72

<b>IV — ÖĞRETİM PROGRAMLARI</b> ... ..	<b>73 — 95</b>
1. Öğretim Programlarının Niteliği ... ..	73 — 74
2. Öğretim Programlarının Yararları ... ..	74 — 75
3. Öğretim Programı Türleri ve Özellikleri ... ..	75 — 76
İşlevsel (Fonksiyonel) Program Anlayışı ... ..	76 — 77
Esnek Programı Anlayışı ... ..	78 — 78
Çerçeve Program Anlayışı ... ..	78 — 79
«Değişmez» ya da «Genel» Program Anlayışı ... ..	79 — 80
4. Öğretim Programlarında Son Gelişmeler ... ..	80 — 81
5. Öğretim Programlarının Felsefi, Toplumsal, Ekonomik ve Psikolojik Temelleri ... ..	81 — 84
6. Öğretim Programlarının Öğeleri ve Düzenlenme Esasları : İlkeler, Dersler ve Özel Amaçlar, Direktifler (Açıklamalar), Ders Dağıtım ve Haftalık Çalışma Çizelgesi ... ..	84 — 90
7. Öğretim Programlarının Hazırlanması ve Uygulanması ... ..	90 — 91
8. Öğretim Programlarının Çevre Koşullarına Uyarlanması ... ..	91 — 91
9. Öğretim Programlarının Geliştirilmesi ... ..	91 — 92
10. Öğretim Programları Ne Zaman Değişir? ... ..	92 — 92
11. Ortaokul Programının İncelenmesi ... ..	92 — 95
12. Tartışma Soruları ... ..	95 — 95
<b>V — ÖĞRETİM SİSTEMLERİ (EĞİTİM PROGRAMLARI)</b> ... ..	<b>96 — 130</b>
1. Genel Düşünceler ... ..	96 — 98
2. Toplu Öğretim Sistemi ... ..	98 — 103
3. İlgili Merkezleri (Decroly) Sistemi ... ..	103 — 106
4. Platoon Plan ... ..	106 — 108
5. Dalton Plan ... ..	108 — 111
6. Winnetka Sistemi ... ..	111 — 113
7. Proje Sistemi (Proje Programı) ... ..	113 — 120
8. Öğretim Sistemleri ve Bugünkü Öğretimimiz ... ..	120 — 120
9. Tartışma Soruları ... ..	120 — 120
<b>VI — ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ</b> ... ..	<b>121 — 168</b>
1. Genel Düşünceler ... ..	121 — 123
2. Gözlem ve Gözleme Dayanan Yöntemler ... ..	123 — 137
Gözlem Yöntemi ... ..	123 — 126
Deney Yöntemi ... ..	126 — 132
Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi ... ..	132 — 136
Yaparak ve Yaşayarak Öğrenme Yöntemi : İş Yöntemi	136 — 137
3. Sözel Yöntemler ... ..	138 — 147
Anlatma Yöntemi ... ..	138 — 140
Soru - Yanıt Yöntemi ... ..	141 — 143
Tartışma Yöntemi ... ..	143 — 147
4. Sorun Çözme Yöntemi (Tümevarım Tümdengelim, Çözümleme, Bireşim) ... ..	147 — 157
5. Öğretimde Örgütlenme ya da Düzenleme Yöntemleri ... ..	157 — 157
Genel İlkeler ve Verimli Çalışma Etkenleri ... ..	157 — 160
Bireysel Çalışma Yöntemi ... ..	160 — 161
Küme Çalışması Yöntemi ... ..	161 — 167
6. Tartışma Soruları ... ..	168 — 168

<b>VII — ÖĞRETİM TEKNİKLERİ</b> ... .. .	169 — 228
1. «Teknik» ve «Öğretim Tekniği» Kavramları ... .. .	169 — 170
2. Öğretimde Plan Yapma Teknikleri ... .. .	170 — 209
Orta Dereceli Okullarda Öğretim Planları ... .. .	172 — 174
Orta Dereceli Okullarda Yıllık Plan Yapma Tekniği ... .. .	173 — 174
Ders Planları ... .. .	174 — 174
Ünite Planları ... .. .	174 — 174
İlkokullarda Öğretim Planları ... .. .	174 — 197
Yıllık Planlar ... .. .	174 — 178
Ünite Planı Yapma Tekniği (Genel) ... .. .	178 — 188
İlkokullarda Ünite Planı Yapma Tekniği ... .. .	188 — 194
İlkokullarda Günlük Plan Yapma Tekniği ... .. .	195 — 197
Ders Planları Hazırlama Tekniği ... .. .	197 — 207
Ders Planı Yapmak İçin Hazırlık ... .. .	200 — 200
İyi Bir Ders Planının Özellikleri ... .. .	200 — 201
Ders Planının Biçimleri ... .. .	201 — 204
Uygulanmış Bir Ders Planı Örneği ... .. .	204 — 206
Ders Planı İçin Ölçütler ... .. .	206 — 207
Öğretimin Planlaştırılmasında En Çok Yapılan Hatalar ... .. .	207 — 207
Öğretim Planları Üzerine Bazı Sorular ve Yanıtları ... .. .	208 — 208
Ders Uygulamasından Sonra Öğretmenin Kendi	
Kendini Değerlendirme Ölçütleri ... .. .	209 — 209
3. Öğretimde Ödev Verme ve Değerlendirme Tekniği ... .. .	209 — 216
4. Öğretimde Soru Sorma Tekniği ... .. .	216 — 218
5. Öğretimde «Açıklama» Tekniği ... .. .	218 — 221
6. Öğretimde «Özetleme» Tekniği ... .. .	221 — 223
7. Öğretimde «Alışkanlık» ve «Alıştırma» Tekniği ... .. .	223 — 224
8. Öğretimde «Verimli Çalışma» Tekniği ... .. .	225 — 227
9. Öğretimin Değerlendirilmesi : Yoklama ve Sınavlar ... .. .	227 — 227
10. Tartışma Soruları ... .. .	228 — 228
<b>VIII — SINIF YÖNETİMİ VE DİSİPLİN</b> ... .. .	229 — 239
1. Sınıf Yönetimi ... .. .	229 — 229
2. Öğretmen - Öğrenci İlişkisi ... .. .	230 — 231
3. «Disiplin» Kavramı ... .. .	231 — 232
4. Disiplinsizlik Nedenleri ... .. .	233 — 234
5. Disiplin Dışı Davranışlar ... .. .	234 — 235
6. Disiplin Türleri ve Sınıfta Disiplin Sağlama Yöntemleri ... .. .	235 — 238
7. Tartışma Soruları ... .. .	239 — 239
<b>IX — DERS DIŞI ÇALIŞMALAR</b> ... .. .	240 — 249
1. Ders Dışı Etkinliklerin Niteliği ... .. .	240 — 241
2. Ders Dışı Etkinliklerin Yararları ... .. .	241 — 242
3. Ders Dışı Etkinliklerin Amaçları ... .. .	242 — 243
4. Ders Dışı Etkinlik Biçimleri ve Uygulama Zamanları ... .. .	243 — 244
5. Ders Dışı Etkinliklerin Yönetimiyle İlgili İlkeler ... .. .	244 — 248
6. Ders Dışı Etkinliklerin Denetimi ve Değerlendirilmesi ... .. .	248 — 249
7. Tartışma Soruları ... .. .	249 — 249

<b>X — ÖĞRENME ÇEVRESİ</b> ... ..	<b>250 — 271</b>
1. Öğrenme Çevresi ve Verimli Hale Getirilmesi ... ..	250 — 255
Okul Binası ... ..	250 — 251
Derslikler ... ..	251 — 253
İşlikler ... ..	254 — 254
Kitaplık ... ..	254 — 254
Uygulama Bahçesi ... ..	254 — 255
2. Öğretim Araç ve Gereçleri ve Bunlardan Yararlanma ... ..	255 — 259
3. Bir Öğretim Aracı Olarak Kitaplardan ve Yazılı Kaynaklardan Yararlanma ... ..	259 — 269
4. Okul - Aile - Çevre İlişkileri ... ..	269 — 270
5. Tartışma Soruları ... ..	271 — 271
<b>XI — ÖĞRETMENİN NİTELİKLERİ</b> ... ..	<b>272 — 283</b>
1. İyi Bir Öğretmenin Nitelikleri ... ..	272 — 276
2. Öğretmenin Ödev ve Sorumlulukları ... ..	276 — 279
3. Öğretmen ve Öğretmen Adayının Değerlendirilmesi ... ..	279 — 280
4. Öğretmenin Hizmet Öncesi Hazırlığı ... ..	280 — 282
5. Öğretmenin Hizmet İçinde Yetiştirilmesi ve Gelişmesi ... ..	282 — 283
6. Tartışma Soruları ... ..	283 — 283
<b>SÖZLÜK</b> ... ..	<b>284 — 291</b>
<b>KAYNAKÇA</b> ... ..	<b>292 — 294</b>
<b>GENEL ÖĞRETİMLE İLGİLİ OKUMA LİSTESİ</b> ... ..	<b>294 — 295</b>